

Den tyska flickan

I dag kom hon på förmiddagen och visade mig dammsugaren. Jag hade knappt hunnit diska undan frukostdisken då. Först måste jag ju plocka in rena tallrikar och bestick från diskstället på bänken vid fönstret mot den gamla teatern. Diskade gjorde jag igår kväll strax innan jag gick och lade mig. Det är bara glasen jag måste torka direkt och ställa in. Jag brukar stå där och torka glas och titta på hur folk samlas för att gå på bio. När teatern inte har någon teaterpjäs på gång används lokalen som biograf. Ofta är det kö där utanför.

Träden står mer eller mindre kala nu allteftersom hösten framskrider. Jag ser att många tagit fram varmare kläder. Ibland ser jag klädesplagg jag skulle vilja ha, som en svart duffel med huva och med grova knappar gjorda av trä eller ben. Ibland ser knapparna ut som vita huggtänder. Jag tror tanken med de grova knapparna är att man lätt ska kunna knäppa eller knäppa upp med vantarna. Det där med huggtänderna lockar mig, som om de skulle ge mig styrka och kraft att skrämman iväg skolpojkar som ibland ropar efter mig när jag går nerför backen för att köpa mjölk. De vet var jag kommer ifrån. ”Hitler, Hitler” ropar de ibland och någon gång har de kastat äppelkärnor efter mig.

Det blev ovanligt sent igår kväll. Dels tog det tid att lägga barnen, dels tog även middagen lång tid. Det här är en familj där man pratar väldigt mycket. Även barnen, som ju inte är så gamla, deltar i samtalet. Det är inte alls som hemma, där bröderna och jag ju skulle hålla helt tyst under måltiden. Bara far och mor pratade hemma hos oss. Efteråt fanns det som ett uppdämt behov hos oss barn av att släppa loss och prata och kommentera det vi hört vid middagsbordet. Men det fick vänta tills vi kom in i barnkammaren. Annorlunda var det förstas den där tiden i källaren. Då var vi mest tysta. Det är underliga minnen – mycket är enbart ljud och luktminnen. Det droppade från taket en bit från där vi hade lagt ut våra madrasser, och det fanns en dov och fuktig lukt av våt betong. Droppandet brukade jag ligga och lyssna på, och så räknade jag sekunderna mellan dropparna. De föll ganska regelbundet men ibland uppstod någonting som ändrade på rytmen i dropparnas fall mot det hårda golvet.

Jag kan fortfarande vakna om natten och minnas det avlägsna dånet från bomberna som föll över staden och ljudet från luftvärnselden. Ibland var det så nära att byggnaden där vi gömde oss skälvde. Våra närmaste grannar brukade sitta i ett hörn rätt nära oss. Ofta hörde vi kvinnan, som satt hopkrupen tätt intill sin man, lågmält be böner. Hennes man kunde ibland sjunga lite entonigt. Jag tror han gjorde det för att försöka lugna henne för hon var mycket rädd. Hon var vacker med stort lockigt rött hår och hade alltid fina kläder. Han var betydligt äldre än hon och nästan kal på huvudet. Han gick alltid klädd i svart kostym och vit skjorta. Jag vet inte vad han hade för arbete men han måste ju ha haft god lön för att hålla sin hustru

med så dyra fina kläder. Kanske arbetade han på en bank eller som revisor. De hade inga barn. Hon spelade piano ibland som hördes in till oss. Aldrig klassisk musik utan mer av den typ av musik som spelades på restauranger och barer. Inte för att jag egentligen varit på sådana ställen men under de första krigsåren kunde musiken ibland höras ut på gatan från sådana ställen.

Ibland kunde jag den tiden följa med mor när hon gav sig ut för att skaffa ved eller för att försöka skaffa något att äta åt oss. I ett hörn i en park som inte träffats av bomber hade hon hittat ett ställe där någon hade odlat potatis, morötter och andra rotfrukter. För att kolla att kusten var klar brukade hon skicka fram mig först. Vi samlade ihop så mycket vi kunde bära. Mor gömde en del i sin sjal och ibland hade hon sin lilla hemsydd ryggsäck med sig. Vad åt vi de där värsta krigsåren? Jag minns knappt. Lyckan var ju att få tag på en säck potatis. Att få tag på ved var inte svårt. Dels fanns det ju träd som fällts och slagits sönder av bomber, dels fanns det dörrar och fönsterkarmar och sådant från bombade byggnader. En gång var jag och min yngre bror ute för att plocka ved. Vi mötte en allierad soldat som gav oss en chokladkaka. Han klappade min bror på huvudet och sa någonting, men det gick ju inte att förstå vad han sa. Vi var oense sedan om vi skulle dela på chokladkakan eller ta den med hem. Min bror ville äta upp den direkt. Det slutade med att vi tog var sin bit och tog med oss resten hem.

Här är det förstås mest den äldsta flickan av barnen som säger något vid matbordet, men även nummer två, som är ett par år yngre, ställer frågor och undrar över saker föräldrarna talar om. Jag sitter med vid bordet och för mig är sådana samtal en övning i landets språk. Fast ibland stänger jag liksom av. Jag tröttnar på alla de främmande orden, de främmande ljuden och går in i mina egna tankar. Jag längtar hem. Och själv säger jag ingenting där vid middagsbordet. Känner mig ju så osäker på språket och vill helst inte väcka någons uppmärksamhet, jag vill inte att de ska titta på mig. Om frun glömt skicka över skålen med potatis till mig äter jag min middag utan potatis hellre än att be att någon skickar mig skålen. Jag tror äldsta flickan förstod det där igår för hon gav mig en liten spark under bordet och log retsamt.

Hon kom med dammsugaren och visade mig munstycket där det var mycket damm samlat. Ja, det såg jag ju också.

”Du måste rensa bort det här innan du ställer undan dammsugaren”, säger hon och ser på mig med sina mörka ögon. Hon har en intensiv blick, och ibland känner jag mig nästan rädd när hon ser på mig. Hon är ganska blek och har blågrå ögon. Håret, som är svart och blankt, är uppsatt i små rullar högst uppe på huvudet. Hon är ganska kort och slank. Jag tror jag är lite längre än hon.

”Förstår du det?” säger hon och uttalar orden långsamt och distinkt så att jag ska begripa vad hon säger. Jag håller blicken riktad mot hennes tunna läppar när hon talar. Vi har båda kommit överens om att försöka hålla oss till svenska språket för att jag ska lära mig.

”Ja, frun”, säger jag med mitt bästa svensk-uttal.

Tre gånger i veckan går jag och läser svenska. Det är det enda som är roligt med att vara här. Lektionerna sker i ett klassrum på Flickskolan som ligger rätt nära huset där jag bor. Lärare är en gammal vithårig dam i randig brun ylledräkt med snäv kjol som når en bit nedanför knäet. Ofta hoppar hon upp och sätter sig lite snett över katedern. Kjolen åker upp så man ser hennes rosa benkläder. Jag undrar om hon gör så där för att verka ungdomlig, flickaktig på något sätt. Som om hon vill fjäska sig in hos oss. Hon är snäll men jag tycker hon är fånig som sitter så där. Och så säger hon åt oss att prata svenska med varandra hela tiden, alltså även när det är rast. Men det struntar vi i. Vi pratar tyska så fort vi kommer åt och roligast är att tala illa om de familjer vi arbetar hos. Jag tänker ibland att det enda som får mig att stå ut här är att jag får träffa de andra flickorna. De flesta av dem arbetar i familj som jag, men några har istället plats på sjukhuset eller ålderdomshemmet.

Det är en stark frihetskänsla att få tala på sitt eget språk istället för att stappla fram på svenska. Samtidigt som jag har roligt med flickorna blir hemlängtan då ännu starkare. Jag går ofta därifrån hemåt uppför backen vid teatern med en klump av längtan och oro i magen. Och den känslan stannar kvar hos mig hela kvällen efteråt.

Naturligtvis får jag brev hemifrån lite då och då. Mor skriver och berättar om att de börjat få det bättre. Uppbyggnadsarbetet i staden fortskrider men på många ställen finns stora tomma områden där bomberna fallit. Far mår fortfarande dåligt. Benet är i och för sig bättre; han har fått en ny protes som inte skaver håll på huden så ofta som den gamla gjorde. Men till sinnet är han fortfarande inte alls bra. Mor tror att han aldrig blir det. Han har upplevt för mycket hemskt i kriget. Ofta vaknar han skrikande om nätterna. Och att berätta om vad han varit med om vill han inte.

Jag tänker mycket på det här när jag är här bland människor som inte alls upplevt kriget. Det känns orättvist. De har levat gott hela tiden. Inga döda eller skadade. Inga flyglarm, inga bomber, gott om mat på bordet varje dag. De begriper helt enkelt ingenting om hur vi haft det. Istället talar de föraktfullt om Tredje riket och om hur nästan allting tydligen är fel med Tyskland.

Det verkar vara fel med mig också. Förstås inte bara det där med dammsugaren. Jag tror att frun tycker illa om mig, bland annat hur jag är med barnen. Men det är inga snälla vänliga rara barn hon har; det är ena elaka ungar! I alla fall den äldsta som jag ska följa med till skolan på morgnarna. Hon vägrar hålla mig i handen när vi går dit och hon bjäbbar emot när jag säger åt henne. Det blir inte bättre av att jag ger igen med att retas. Jag förstår ju det att det är dumt av mig, men varför ska en liten flicka få behandla mig så där?

Och mellanflickan vill inte att jag ska hjälpa henne när hon sitter på pottan. Hon skriker allt vad hon orkar med väldigt gäll röst på sin mamma. Om frun inte kommer får storsyster hjälpa henne, bara inte jag.

En kväll stod jag och diskade och flickorna snodde om benen på mig och rusade runt bordet i köket. Till och med hunden var där och jagade runt med flickorna. Den äldsta flickan knuffade till mig så en porslinskopp for i golvet och gick sönder. Frun kom, och jag förklarade vad som hänt. Hon blev så arg att jag knappt vågade titta på henne. De där mörka ögonen och den skarpa hårda blicken gjorde mig nästan svag i knäna.

”Nej vet du vad, Elsbeth! Ska du skylla på flickan?” sa hon.

Jag sa emot först för det var ju inte mitt fel, men sedan kom gråten och jag stängde in mig på mitt rum. Senare på kvällen hörde jag frun beklaga sig för sin man. Han har så gott som aldrig något med mig att göra. Han ser mig knappt. Jag vet inte vad för sorts arbete han har, men han har kontoret hemma och tar emot folk som får sitta och vänta i hallen. En ung kvinna som är hans sekreterare sitter med sin skrivmaskin bakom en skärm i ett hörn av vardagsrummet. Jag har fullt sjå att hålla ordning på de tre flickorna under dagarna så de inte ska rusa ut i hallen eller ännu värre störa sin far på kontoret. Nog har jag lust att daska till dem ibland, men det vågar jag inte för frun.

Nu vet jag inte hur någonting kommer att bli. Dammsugaren och den sönderslagna koppen... Och frun och barnen som inte tycker om mig. När de talade om mig efter middagen hörde jag frun säga:

”Det här går inte längre. Vi måste hitta en annan lösning.”

Jag vet inte vad de tänker göra. Om kvällen när disken är gjord och barnen är i säng sitter frun och herrn inne i vardagsrummet, de dricker kaffe och röker. De pratar, lyssnar på radio eller läser. Nu tror jag att det är mig de talar om.

Jag stänger in mig på mitt rum alldeles utanför köket. De har ställt dit en stor gammal radioapparat, och jag brukar ligga på golvet och försöka få in tyskspråkiga kanaler. Jag tycker om det där knastrandet när man letar efter stationerna. Det låter verkligen som om man är långt borta någon annanstans. Namnen på platserna syns på ett brett fönster med ett vänligt gult och grönaktigt ljus och man glider så lätt fram mellan stationer som Berlin, München, Beromünster och Hilversum. Och jag tänker att jag är långt borta ifrån den här lilla staden långt här uppe i norr. Det finns en värld därute. Fast så mycket tyska blir det ofta inte ändå. Jag hamnar för det mesta på Radio Luxemburg. Ibland somnar jag där på golvet i mitt rum.

Mor ville att jag skulle stanna här året ut, så jag lär mig sköta ett hushåll och tills förhållandena hemma blir bättre. Men jag vet inte. Jag vill bara hem.